

IVN-Westerveld

Bestuursleden

André van Es	voorzitter
Margreet van der Valk	secretaris
Ria Duiven	penningmeester
Albert Henckel	
Meindert Drijfholt	
Jeannette Heun	
Vacature	

Secretariaatsadres: IVN – afd. Westerveld

p/a Brinkstraat 2
7981 BD Diever

secretariaat secretaris@ivn-westerveld.nl

Werkgroepen

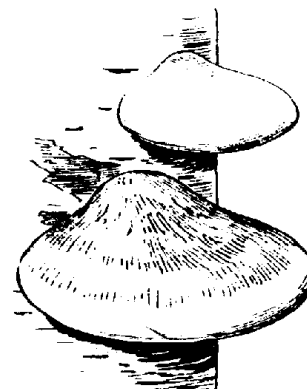
Braakballen
Eekhoorns
Excursies
Korte Cursus
Kraam en promotie
Natuurgidsencursus
Snuffelclub
Weidevogels
Ringslangen (WRW)

In deze Adder:

Van het bestuur	2
Activiteiten	3, 4
IVN en de maatschappij	
Leden enquête	5
Met IVN Westerveld naar Winterswijk van 7 t/m 9 april 2006	6
Excursie met Bosbus	7
Een vliegende edelsteen	8
Kamsalamander	
De spreuwenboom	9
Jacobskruiskruid als waardevolle wilde plant	10
Natuurwerkdag op de Hoekenbrink	11
Korte paddestoelencursus	12
Er zit een mot in de pitrus	13
Natuur dichtbij	14
Gedicht	
Puzzle	15
Groene agenda	16

Illustratie voorpagina: Piet Eggen

*De illustratie is overgenomen met
welwillende toestemming van uitgeverij
'Het Spectrum' te Utrecht*

Berkezwam

IVN-Westerveld

Van het bestuur

In deze Adder veel bijdragen van de leden. Het was een zomer waarin de natuur ons op velerlei fronten plezierig heeft verrast, van kamsalamanders in het zwembad en gierzwaluwen onder de dakpannen. Ook terugblikken naar georganiseerde activiteiten zoals de tocht van senioren uit Diever e.o. met de Bosbus door het Drents Friese Wold en een impressie van de natuurwerkdag kwamen spontaan bij de redactie binnenrollen. Tevens klinken er bezorgde geluiden vanuit de leden over de weidevogels. De redactie is blij met al deze stukjes, niet alleen omdat ze dan minder zelf hoeft te schrijven maar vooral omdat daaruit blijkt dat we als IVN-leden elkaar wat te vertellen hebben.

Ondertussen staat de wereld buiten het IVN niet stil. Met name de publieksactie door de Stichting Woudreus houdt de gemoederen binnen Westerveld bezig. Ook werd het bestuur benaderd door Edo van Ughelen die bezorgd is over de hetze tegen het Jacobskruiskruid. Door deze twee actuele zaken rees de vraag binnen het bestuur of we ons in dit soort zaken duidelijker moeten positioneren. Via de bijgevoegde enquête kunnen jullie je mening hierover geven.

De enquête is overigens niet alleen voor dit doel toegevoegd. We willen ook graag weten wat er onder de leden leeft. Wat voor activiteiten zijn voor onze leden belangrijk? Of nog interessanter wat voor activiteiten willen jullie zelf actief worden. We hopen op een grote respons. De resultaten van de enquête zullen tijdens de ledenvergadering in maart besproken worden.

Buiten alle beleidsmatige en politieke zaken is het ook goed om te zien dat er nog steeds activiteiten georganiseerd worden waarin we onze passie voor de natuur uitdragen, daar is het ons bij het IVN toch in de eerste plaats om te doen. Een uitgelezen kans daarvoor is natuurlijk de dia/film avond in december. Maar in de wintermaanden zitten we niet alleen stil, we trekken er ook op uit met de Toer de Gans en de midwinterwandeling. Verder staat er in februari een lezing over het landschap op het programma. In het voorjaar willen we graag met veel van onze leden een weekendje weg naar Winterswijk om daar te genieten van de bos- en beekflora.

Natuurlijk is er ook onze traditionele nieuwjaarswandeling op 8 januari. Daar hoopt het bestuur jullie allemaal een gelukkig nieuwjaar te kunnen wensen, voor nu alvast namens de Adder redactie en het bestuur Prettige Feestdagen!

André van Es

voorzitter@ivn-westerveld.nl

Activiteiten

Dia en filmavond in Overentinghe op 14 december

Op woensdagavond 14 december wordt er weer een dia- en filmavond georganiseerd waarbij iedereen in de gelegenheid wordt gesteld om de mooiste plaatjes en video van het afgelopen jaar aan elkaar te tonen. De avond zal worden geopend met 2 films van Cees Beunder over kikkers en vossen en daarna kan iedereen zijn eigen deel inbrengen. Er is zowel een beamer als een dia-projector zodat de moderne digitale media alsook de klassieke dia's vertoond kunnen worden.

Om iedereen aan de beurt te laten komen is het handig om even door te geven wat je wilt laten zien en wat ervoor nodig is. We denken aan ongeveer 10 minuten per persoon, uiteraard afhankelijk van het aanbod.

Wat: Dia Draaideur
Waar: Overentinghe Dwingeloo
Wanneer: woensdag 14 december
Tijd: 20.00 – 22.00 uur
Wie: leden en hun introducés
Kosten: geen (consumpties zelf te betalen)

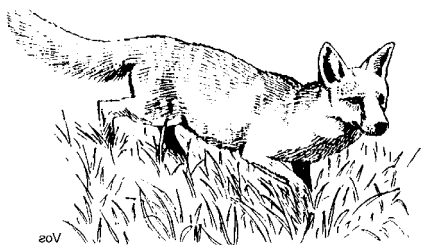
Opgave: Voor toeschouwers is opgave niet nodig. Als je video, dia's of foto's wilt laten zien, uiterlijk dinsdag 13 december.

via meedoen@ivn-westerveld.nl
of bij Nel van der Laan
(0521) 381343

Midwinterwandeling door het Drents Friese Wold op 29 december

De gidsengroep Vledder e.o. heeft dit jaar hard gewerkt aan een nieuwe agenda. Eén van de nieuwe plannen is het houden van een zwerftocht door het Drents Friese Wold in de periode tussen Kerst en Nieuwjaar. Het wordt een stevige wandeling van 5 tot 6 uur die de deelnemers voert langs tal van bijzondere plekje's in het Drents Friese Wold. Uiteraard is er alle gelegenheid om van de natuur te genieten en om dieper in te gaan op de bijzonderheden waar we onderweg ongetwijfeld op zullen stuiten. Rond het middaguur zal er een lunch verzorgd worden, de kosten van deze lunch zijn op dit moment nog niet bekend.

Wat: Midwinterwandeling door het Drents Friese Wold
Waar: VVV Diever
Wanneer: donderdag 29 december
Tijd: 10.00 – 27.00 uur
Wie: open
Kosten: +/- 5 € voor de lunch

Vos (Dia Draaideur 14 december)

Nieuwjaarswandeling op 8 januari

Ook 2006 zullen we beginnen met een wandeling door een bijzonder stukje natuur in Westerveld. Deze keer heeft het bestuur gekozen voor een wandeling vanaf het bezoekerscentrum van het Dwingelderveld aan de Benderse 22 in Ruinen naar theehuis Anserdennen. Een mooie wandeling langs de heide en door de bossen van het Dwingelderveld. Bij het theehuis nemen we een kop warme chocolademelk, koffie of thee om daarna via een andere route weer terug te lopen naar het startpunt.

Wat: Nieuwjaarswandeling 2006
Waar: parkeerplaats van Bezoekerscentrum Dwingelderveld de Benderse 22 Ruinen
Wanneer: zondag 8 januari
Tijd: 14.00 – 17.00 uur
Wie: leden en hun introducés
Kosten: geen

Lezing door Wieke Nieland over Nationaal Landschap Westerveld-Fulnaho in Dorsphuis Wapse op 15 februari

Begin 2005 heeft Wieke Nieland in opdracht van Natuurmonumenten onderzoek gedaan naar de landschapelijke waarden van het gebied Zuidwest Drenthe en Noordwest Overijssel. Daarbij is ze tot de conclusie gekomen dat ondanks de snelle veranderingen in de 19^e en 20^e eeuw er nog veel elementen in dit gebied behouden zijn die cultuur- en natuurhistorie op fraaie wijze illustreren. Ze stelt op basis van haar onderzoek dat het gebied in wezen een Nationaal Landschap is dat alleen nog maar als zodanig hoeft te worden aangewezen. Tijdens haar lezing zal ze met name ingaan op cultuur- en natuurhistorische elementen in Westerveld. Ook is ze graag bereid om voor het publiek van de lezing aanvullend een excursie te organiseren om dit alles met eigen ogen te kunnen aanschouwen.

Het zal een boeiend verhaal worden voor iedereen die geïnteresseerd is in de historie van ons landschap en hoe we met deze historie juist in de toekomst om kunnen gaan.

Wat: Lezing van Wieke Nieland over Nationaal Landschap Westerveld-Fulnaho
Waar: Dorpsphuis Wapse
Wanneer: woensdag 15/22 februari 2006
Tijd: 20.00 – 22.00 uur
Wie: open
Kosten: Leden gratis, niet leden 2 € (inclusief consumptie)

Nog meer activiteiten zijn te vinden in de groene agenda op de laatste bladzijde

Activiteiten (2)

Tour de Gans op 4 februari 2006

Speciaal voor de vogelaars onder ons hebben we besloten om maar eens een mooie trip uit te zetten.

De bedoeling is dat we een dagje het Lauwersmeer aandoen, waar de ganzen natuurlijk de hoofdmoot zullen vormen. Maar naast de ganzen zijn er nog genoeg andere soorten die we zullen zien. Het een en ander is wel afhankelijk van het winterweer op dat moment.

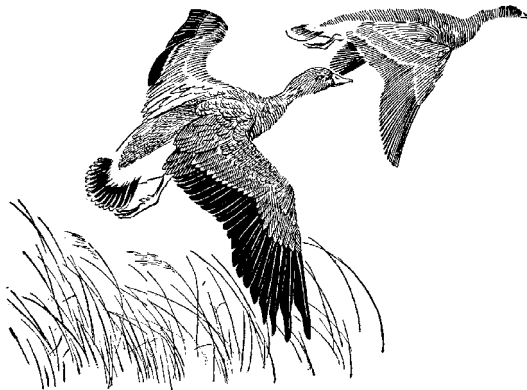
Als de winter het laat afweten dan kun je veel soorten verwachten, zoals steltlopers, eendensoorten, Slechtvalk, Ijsvogel en misschien ook nog wel een Zeearend. Op dit moment zijn er ook veel Smellekens aanwezig in het gebied.

Maar bij invallende winter zullen vele soorten doortrekken. Er zal genoeg overblijven om een dagje te genieten.

Zoals ik al zij de ganzen zullen de hoofdmoot vormen. Het is altijd weer een enorm imponerend gezicht om die duizenden ganzen te aanschouwen. De hele dag door is het een gedoe

van komen en gaan van die beesten, je ziet en hoort ze de hele dag. Het gegak is continu aanwezig. Vooral als er weer een grote groep het lucht-ruim kiest.

De soort die het meest vertegenwoordigt is, dat is de Brandgans. Dit is tevens een van de mooiste vind ik. Daarnaast hebben we de Grauwe gans, Kolgans, Rietgans (taiga en de toendra rietgans) en natuurlijk de Rotgans. Deze laatste tref je niet

vaak op het vaste land, het is namelijk een liefhebber van de zilte grond. Je zult hem dan ook vaker buitensdijk aantreffen en op de eilanden.

Naast deze soorten kun je ook nog dwaalgasten aantreffen, zoals de Sneeuwvangans, Kleine rietgans of de allermooiste de Roodhalsgans.

Verder zijn er nog soorten die we hier ook wel aantreffen, denk maar aan de Nijlgans en de Canadesegans. Dan is er nog een soort die in opkomst is namelijk de Casarca. Dit is ook een prachtbeest, hij is bruinoranje van kleur met een roomkleurige kop.

Al met al kun je dus heel wat soorten te zien krijgen. In welk seizoen je ook gaat, het Lauwersmeer heeft altijd wel wat te bieden. Het was mijn bedoeling om eerst de Kollumer pomp aan te doen, daar heb je een hoog kijkpunt waar je een prachtig overzicht hebt op de Kollumer waard en het Blikgat. Daarna gaan we naar de Ezumakeeg waar we vooral ganzen zullen zien en steltlopers. Hiermee zal al een groot deel van de dag gevuld zijn.

Hierna gaan we even naar de haven

van Lauwersoog om ons zelf even wat bij te tanken, met een prima bakkie kibbeling en een kop koffie moet dat lukken.

Na deze pitstop gaan we de haven nog even door, want op de strekdammen kun je nog leuke soorten treffen, denk aan Rauwkwikstaart, Sneeuwgorst, Frater en Steenloper.

Daarna gaan we weer door naar het Lauwersmeer. Via Robbenoort komen we langs het Robbengat, Vlinderbalg en zo gaan we door naar de kijkhut bij het Jaap Deensgat. In dit gebied waar we doorheen komen zullen we zeker soorten zien als Kleine en de Wilde zwaan, Bonte kraai en vele eenden soorten. Maar let vooral op de duindoorns onderweg, die kunnen namelijk vergeven zijn van de Kramsvogels en de Koperwieken. Dit is altijd weer een spectaculair schouwspel. Rond de klok van vier uur zullen we met roodgloeiende koppen weer afzakken naar de Drentse gronden.

Even op een rij

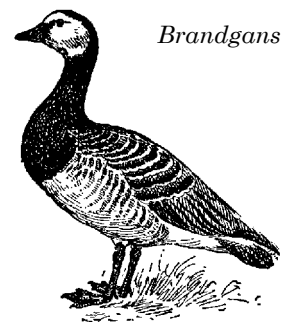
Samenkomst bij Overentinghe

We gaan carpoolen, en betalen de chauffeur zeven euro. Wij doen dit voor vertrek, neem gepast geld mee. Verder een boterham met wat drinken. Goed aankleden tegen kou, wind en regen, vergeet vooral je kijker niet en een goed humeur.

Samenkomst 8.45 uur vertrek 9 uur. NEGEN uur geen seconde later.

Opgave bij het bestuur. Wanneer gaan we? Op Zaterdag 4 februari.

Geert Drog

Brandgans

Emailadressen

Het secretariaat heeft het volgende verzoek aan de leden:

Het emailbestand voor de ledenservice is niet compleet (mogelijk nieuwe emailadressen)

Wil ieder lid in het bezit van een emailadres, emailadres en gekoppeld familienaam mailen naar:

secretaris@ivn-westerveld.nl

Alvast bedankt.

Margreet van der Valk
secretaris IVN- Westerveld

Wanneer je op een districts ledenvergadering komt valt het op dat iedere afdeling van het IVN op zijn eigen manier in de maatschappij staat. Zo kun je als afdeling voornamelijk bezig zijn met de natuur op zijn smalst. Kennis van flora en fauna staat voorop, genieten van de natuur is belangrijk. Andere afdelingen staan midden in de gemeente, zij zijn een aanspreekpunt voor de gemeente op het gebied van natuur- en milieu-educatie. Daartoe wordt intensief samengewerkt met de scholen en vaak krijgen ze daarvoor ook een kleine subsidie. Een dergelijk initiatief hebben wij natuurlijk ook met onze Snuffelklup. Het kan nog verder gaan. Zo heeft de afdeling Roden een werkgroep die zich bezig houdt met de ruimtelijke ordening, deze werkgroep heeft tot doel om iedere bouwvraag binnen de gemeente te toetsen aan de milieuwetgeving.

Binnen Westerveld is natuurlijk ook het één en ander aan de hand op het gebied van de natuur. Neem de vereniging Woudreus die zich met hand en tand verzet tegen de manier waarop Staatsbosbeheer de bosvorming uitvoert. Daarbij schuwt men populistische en onjuiste argumenten niet. Het is dan ook niet verwonderlijk dat er vanuit de beherende instanties wel eens bij het bestuur gepolst wordt of het IVN niet d.m.v. excursies of artikelen in de lokale media voorlichting kan geven over dit onderwerp. Het verzoek behelst nadrukkelijk niet het verdedigen van de werkwijze van Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten of het Drentsche Landschap. Wat verzocht wordt is alert te zijn op onjuiste informatie en deze feitelijk of inhoudelijk corrigeren door een reactie in de lokale pers.

Een andere onderwerp dat bij ons werd aangedragen gaat over het Jacobskruiskruid. In onze paardenrijke provincie wordt al snel geroepen om deze plant met hand-en-tand te bestrijden. Toch zijn er tal van argumenten die voor deze langbloeiende plant die waardplant is van vele vlinders en andere insecten pleiten. Daarom heeft het bestuur de aandrager van dit onderwerp verzocht om in deze Adder eens een poging te doen hoe een objec-

tief voorlichtend artikel over Jacobskruiskruid er uit dient te zien. Lees het zelf en oordeel.

Het bestuur is niet van plan om bij ieder milieu onderwerp dat zich aandient te reageren met een objectief en voorlichtend artikel in de lokale media of door excursies of cursussen hier aandacht aan te schenken. Wij denken dat je als IVN vooral pro-actief moet zijn en niet reactief. Dit doen we door met onze werkgroepen, cursussen en excursies het publiek enthousiast te maken voor natuur en milieu. Als iets in deze richting gaan ondernemen dan denkt het bestuur aan het oprichten van een werkgroep "Voorlichting" die een onderwerp bij de kop pakt en daar

met alle middelen die daarvoor zijn, exposities, cursussen, lezingen of artikelen aandacht aan schenkt. Uitkomst van deze werkgroep zou een artikel als dat van Edo kunnen zijn. Omdat dit toch een koerswijziging is van de IVN-Westerveld zijn we benieuwd naar de reactie van de leden. In deze Adder zit een enquête waarin je aan kunt geven of dit iets is wat we als vereniging op moeten pakken.

Wij zijn benieuwd,

Het Bestuur

Leden enquête

Wanneer het bestuur terugkijkt op een aantal van de activiteiten die in de loop van het jaar door diverse leden van IVN-Westerveld zijn georganiseerd valt het op dat sommige zaken goed lopen, andere draaien op enkele leden en sommige activiteiten moet worden afgelast vanwege te weinig belangstelling. Vooral dit laatste is voor de personen die tijd investeren in een dergelijke activiteit frustrerend.

Zo kun je rustig stellen dat de korte cursus een doorslaand succes is, altijd meer dan 20 cursisten die vaak toch een aantal cursusavonden en excursies investeren. Ook de plantenavonden doen het goed. Eenmalige excursies, zeker binnen de vereniging hebben vaak een magere opkomst, dit varieert van 2-6 leden per excursie. Recent moest het bezoek aan de Drentse Aa worden afgelast wegens te weinig belangstelling.

Als bestuur zoek je dan naar een oplossing om dit te verbeteren. Aan de ene kant wil je graag dat de georganiseerde activiteiten aanspreken aan de andere kant kun je altijd wel wat actieve leden, die zelf wat organiseren, gebruiken. Daarom hebben we besloten om een enquête te houden onder alle leden van IVN-Westerveld. Daarin kun je aangeven waaraan je behoefte hebt, dit varieert van excursies, tot cursussen of

werkgroepen en of je zelf daaraan mee wilt werken. Ook andere ideeën zijn welkom, bewust sommen we hier niet op wat allemaal door ons hoofd gaat want we willen het graag van jullie, onze leden, horen.

Een andere kwestie waarvoor we jullie aandacht vraag is of we wel of niet wat meer op de voorgrond moeten treden bij allerlei discussies die binnen onze gemeente spelen. Daarover vind je elders in de Adder een voorbeeld en een toelichting van de voorzitter.

Daarom een oproep om de in deze Adder ingesloten enquête vooral in te vullen en aan ons te retourneren. Wees open, we kunnen tegen kritiek en een goed idee is altijd welkom. We hopen op minimaal 40 reacties zodat we kunnen spreken van een representatieve groep. Tijdens de algemene ledenvergadering zullen we ingaan op de uitslag van de enquête en ons beleid daaraan aanpassen.

Het Bestuur.

We gaan in het weekend van 8 en 9 april de omgeving van Winterswijk verkennen. Dat is beslist de moeite waard. We zijn nog bezig met de invulling van het programma, daarover hieronder meer.

Naar het Woold.

We verblijven in het Rookshuus, een fraai gerestaureerde boerderij uit de 17^e eeuw. Het voorhuis wordt permanent bewoond en het achterhuis is verbouwd tot een groepsaccommodatie. Huiskamer, keuken, tweepersoonsslaapkamers (eenpersoonsbedden), wc's en douches: alles is er. We kunnen daar met 14 personen terecht. Het Rookshuus ligt schitterend in het Woold, 5 km ten zuiden van Winterswijk. Het Woold is een coulisselandschap, met fraai oud loofhout, beken, zandwegen, veengebieden en de steengroeve.

Om het weekend optimaal te kunnen benutten, is de aankomst op vrijdagavond. Het programma begint dan zaterdagochtend en loopt door tot en met zondagmiddag. Wie vrijdag al eerder wil gaan kan rond 15.30 uur terecht bij mevrouw de Groot: Schoolweg 8, 7108 BM Winterswijk. Wie meer wil weten kan kijken op www.rookshuis.nl.

Het programma

Op zaterdag en zondag ochtend proberen we een excursiegids te organiseren. De middagen zijn dan 'vrij'. Het is de bedoeling om wel een invulling aan de middagen te geven, maar wie wat anders wil doen is daar dan vrij in. Dagwandelingen, fietsroutes en informatie over de omgeving is volop aanwezig in het Rookshuus. Wat we beslist niet willen missen, is een bezoek aan de bossen langs de Boven Slinge. De voorjaarsflora in deze beekbossen schijnt heel bijzonder te zijn en ook de fauna is bijzonder. Verder proberen we een bezoek aan de steengroeve te regelen. In de omgeving van Winterswijk liggen veengebieden die een bezoek waard zijn, zoals o.a. het Korenburgerveen en het Wooldsche veen. Het Scholtelandschap rondom Winterswijk is in ieder geval bijzonder. We gaan ons uiterste best doen er een afwisselend weekend van te maken waarbij we de mooiste plekken bezoeken.

Kosten en opgave (graag voor eind januari)

IVN Westerveld leden en hun partners kunnen zich opgeven bij Nel van der Laan (0521-381343) of via mee-doen@ivn-westerveld.nl. Graag voor eind januari, want dan kijken we of we het ook voor introducés gaan openstellen. In de volgende Nieuwsbrief meer daarover.

De kosten voor overnachting en toeristenbelasting bedragen €45,- per persoon. Daarbij komen nog de kosten voor vier broodmaaltijden, de warme maaltijd op zaterdag en eventueel voor de excursiegidsen. Het weekend zal dan ongeveer €65,- per persoon kosten. Hoe dichter we bij de 14 deelnemers komen, hoe goedkoper het wordt.

Bosgeelster

Omgeving

Bodemkundig: Winterswijk wordt wel eens de mozaïekvloer van Nederland genoemd, vanwege de gevarieerde bodemgesteldheid. In de steengroeve is bontzandsteen gevonden. Ook kalksteen wordt hier gedolven, het Muschelkalk. In het begin van de dertiger jaren ontdekten men dat deze Muschelkalk een uitstekende bemesting vormde. Het belangrijkste dat er in de groeven gevonden wordt is het pyriet dat bestaat uit een zwavelijzerverbinding. De naam "Winterswijkse goud" komt niet doordat dit pyriet zo kostbaar is, maar het lijkt op goud. Dat dit juist hier in de bodem gevonden is, heeft te maken met de bodembewegingen.

Het landschap rondom Winterswijk is dun bevolkt. Het is een landschap van essen, afgewisseld met bossen en vele beken. Karakteristiek voor de boerderijen zijn de rood/bruin geschilderde topgevels, de ossenbloedkleur. Tegenwoordig is deze verf gewoon te koop, maar

vroeger maakten de boeren het zelf van moerasijzererts, vermengd met biestemelk. De Scholtenboerderijen behoorden vroeger toe aan de z.g. scholten. De naam ontleenden ze aan hun vroegere functie: schulte of schout, beheerder over de bezittingen van een ander. In de Franse tijd verloor de adel haar macht en ontstond er een machtsvacuüm. De scholteboeren eigenden zich de gronden toen zelf toe, samen met het gezag over de pachters. In de 17^e en 18^e eeuw wisten de scholteboeren hun rijkdom verder te vergroten. In de zorg voor het landschap probeerden de scholteboeren iets van hun status tot uitdrukking te brengen. Vandaar dat er gesproken wordt over een scholtenlandschap. Nadat de scholtenboeren hun juridische bevoegdheid verloren kon men het bezit nog nauwelijks uitbreiden. Ze zijn nu vaak in het bezit van natuurbeschermingsorganisaties.

De natuur: Rondom Winterswijk zijn tal van natuurgebieden. In het voorjaar is vooral de bosflora bijzonder. Bekkendelle is een oud soortenrijk loofbos langs de Boven-Slinge. Minder bekend, maar minstens zo mooi is het Buskersbos. Beide bossen liggen op enkele kilometers van het Rookshuus. Ze maken deel uit van een groter bosgebied dat bijzonder is vanwege de meanderende beken en de schaduwrijke bossen langs het water. Dat zijn de voorwaarden voor de aanwezigheid van ijsvogel en grote gele kwikstaart. In het bos broedt ook de zeldzame middelste bonte specht. Onder els, es, iep en eik is een ondergroei van slanke sleutelbloem, bosgeelster. In de nattere delen groeien dotterbloem en pinksterbloem. In de uitlopers van de beek komen waterviolier en beekpungel voor.

Grote gele kwikstaart

Excursie met Bosbus

*Op de grote stille heide
dwaalt de herder eenzaam rond
wijl de witgewolde kudde
trouw bewaakt wordt door de hond
en al dwalend ginds en her
denkt de herder ach hoe ver
hoe ver is mijn heide
hoe ver is mijn heide
mijn heide*

De stemming zat er goed in op 16 september. Een tot de laatste plaats bezette Bosbus zong onder leiding van André Donker van Natuurmonumenten wat we toch het Drentse Volkslied mogen noemen. We hadden net met schapsherder Catrinus Homan gesproken, die met een kudde Schoonebekers, bewaakt door een bordercollie over de volle breedte van de Huenderweg was komen aanlopen. De heide lag er dieppaars bij. De kudde van Het Drents Landschap en Natuurmonumenten helpt mee de heide in stand te houden op het Doldersummer- en Wapserveld. Dit was een van de hoogtepunten van een zeer geslaagde excursie die aangeboden was door de Natuurvereniging IVN afdeling Westerveld. Doel van de excursie was om ouderen uit de gemeente naar een paar plekken te brengen waar ze zelf konden zien wat voor veranderingen er gaande zijn in het bos en de heide en wat er gebeurt met de Tilgrup en Vledder Aa. Door natuurgebieden gevarieerder te maken en verbindingen te leggen, krijgen planten en dieren meer kansen. Een van de deelnemers: "Ik ben hier geboren en getogen. Je hoort veel van kappen van bomen, maar wat en waarom het gebeurt wist ik eigenlijk niet. Het blijkt nu dat ik door anderen op het verkeerde been gezet ben. Van achter de krant kan je geen mening vormen. Door mee te gaan en zelf te kijken en te luisteren naar de toelichting van Joop Tiemens van Staatsbosbeheer zijn mijn ogen geopend. Er gaan op bepaal-

de plekken bomen weg ja, maar er komt een gevarieerde begroeiing terug, ik heb het zelf gezien Wij zijn al op leeftijd en zullen het niet meer meemaken dat op die plekken de bomen groot zijn, maar onze kinderen en kleinkinderen wel. En er blijven zo verschrikkelijk veel bomen staan, daar heb je geen idee van." Een deelnemster: "Velden waar plassen water staan en allerlei onkruid vind ik niet mooi, ik vind het maar rommelig. Geef mij maar mooie groene strakke velden." Ton Rutten van de natuurvereniging IVN: "Het gaat er ons om dat mensen zelf een oordeel kunnen vormen over veranderingen. De een vindt dit mooi en de ander dat, smaken verschillen. Zelf vind ik het belangrijk dat er een heel gevarieerde omgeving is die ook in de toekomst draagkracht heeft. Belangrijk vind ik ook dat men zich op feiten baseert en niet op Indianenverhalen. En dat hebben we willen doen door deze excursie te organiseren."

In de middag ging alweer een geheel gevulde Bosbus op pad, nu met inwoners uit de Menning in Wilhelminaoord en uit de Jan Thijs Seinenhof met aanleunwoningen uit Diever. De ouderen genoten van de toelichtingen van Joop Tiemens en André Donker. Na een pauze bij het Natuurmuseum in Wateren, waar ieder koffie en thee met cake kreeg aangeboden, bleek de Bosbus niet meer te starten. Een buurman moest er met zijn tractor bijkomen om de bus weer aan de gang te krijgen. Bij de schaapskooi verzorgde Catrinus Homan een demonstratie schapen drijven, die via de microfoon in de bus door de ouderen gevolgd kon worden (zie foto). Ruim 50 oudere inwoners van onze gemeente hebben door medewerking van Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, het Drents Landschap en vrijwilligers van het IVN Westerveld ter plaatse een goede toelichting kunnen krijgen in een omgeving waar veel verandert maar ook veel hetzelfde blijft.

*Een deelnemer:
Van achter de krant kan je
geen mening vormen. Door
mee te gaan zijn mijn ogen
geopend.*

Een vliegende edelsteen

Els en ik zaten net thee te drinken en lieten onze blik zonder een speciale bedoeling door de kamerhoge ruiten over de tuin en de grote vijver dwalen. Aan de andere kant van de vijver kleurden de bladeren van de kornoelje fel rood. Enkele er van waren in de vijver gevallen en dreven nu als kleine bootjes zachtjes over het vrijwel rimpelloze water.

Het was begin oktober. De zon scheen nog steeds uitbundig. Maar door de lage zonnestand wierpen de bomen lange schaduwen over de tuin en over de vijver. Volkomen onverwacht schoot er een blauwe flits over het water en voor wij het beseften, zat er op nog geen tien meter van ons af een ijsvogel op een van de takken van de kornoelje. Een helder iriserend blauwe vlek tussen het geel en rood van de verkleurende bladeren. Wat een kleurenpracht! En wat een weelde om zo iets moois zo maar van uit je luie stoel te kunnen bewonderen.

Wij zaten doodstil achter de gordijnloze ruiten om te voorkomen, dat deze prachtige vogel door een onverhoedse beweging van ons zou worden opgeschrikt en zou verdwijnen. Maar dat

Ijsvogel op een tak zittend

viel mee. Voorzichtig door de kamer manoeuvrerend wist ik onze verrekijkers te halen, zonder de ijsvogel te verjagen. Helaas lag dat deel van de vijver, waar de kornoelje stond, niet meer in de zon, en kon het licht de ook nu al prachtige kleuren niet verder

versterken.

Twee jaar geleden verscheen er in begin november ook plotseling een ijsvogel boven de vijver en ging op een van takken van dezelfde kornoelje zitten. Maar toen hadden wij de pas aangelegde vijver net een paar weken er voor met kraanwater gevuld en de vijver bevatte nog geen enkel levend wezen. De ijsvogel zag al snel het hopeloze van de situatie in en vloog weg op zoek naar een beter plekje.

Nu, twee jaar later, was de situatie duidelijk anders. Hoe ze er in terecht waren gekomen, wisten wij niet, maar er zwommen tientallen kleine visjes in de vijver. Misschien hebben er visseneitjes aan de waterplanten gezeten,

Volkomen onverwacht schoot er een blauwe flits over het water en voor wij het beseften, zat er op nog geen tien meter van ons af een ijsvogel op een van de takken van de kornoelje.

die wij inmiddels hadden gekocht. Bovendien hadden zowel bruine als groene kikkers, en minstens één pad, voor nakomelingen in onze vijver gezorgd, want zelfs nu in oktober zagen wij nog kikkervisjes in het water rond zwemmen.

Geboeid keken wij naar buiten. De thee werd nauwelijks aangeraakt. Twee paar ogen loerden door de verrekijkers naar de tropisch getinte vogel. Wij hoopten in stilte, dat het dier iets eetbaars in het water zou zien en met een stootduik zou toeslaan. De ijsvogel bewoog schokkerig de kop op en neer, en keek met rukbewegingen om zich heen. Een enkele keer tuurde het dier langs z'n lange snavel naar het water, maar bewoog zich verder niet.

Dan, ineens, een snelle duik het water in, en voor wij het beseften, zat de ijsvogel weer op z'n takje in de kornoelje met een spartelend visje in de bek, dat helder zilverkleurig oplichtte tegen de donkere achtergrond. Met een snelle zwaai van de kop sloeg de ijsvogel het visje tegen de tak, waar

Ijsvogel naar prooi duikend

hij op zat. Even een tel gewacht en opnieuw petste het visje tegen de tak. Na een paar keer verdween het visje kop vooruit naar binnen, en bleef de ijsvogel minuten lang alleen de kop bewegend in de kornoelje zitten.

Gespannen bleven wij wachten, en niet voor niets. Opnieuw een duik, maar nu keerde de vogel niet meer terug naar de kornoelje. In plaats daarvan landde het dier op een van de stapstenen in de vijver. Het was deze keer geen visje, maar een dikkopje, dat met het bolle lijf tussen de forse snavelhelften gevangen zat. En daar had de ijsvogel zichtbaar moeite mee. Doodslaan tegen een tak of steen was niet mogelijk. Besluiteloos zat hij zo een tijdje op de steen, voor hij het kikkervisje probeerde naar binnen te wurgen, en dat bleek niet mee te vallen.

De ijsvogel vloog daarna weer terug naar de kornoelje, maar al na een paar tellen schoot hij in een schuine lijn naar de stapstenen toe en had opnieuw een kikkervisje te pakken. Even bleef hij op de stapsteen zitten met het hevig spartelende dikkopje in de bek. Toen vloog de ijsvogel op en verdween met een boog over het gras tussen de struiken door de tuin uit. Wij hebben het dier niet meer teruggezien. De show was voorbij....

Een belevenis zoals hierboven beschreven zal, naar ik aanneem, wel tot

de zeldzame gebeurtenissen blijven behoren. Als zwervers of trekkers zijn ze in onze omgeving al een zeldzaamheid, als broedvogel komen ze in de wijde omtrek niet voor. Toch hebben Els en ik dit najaar rond de gemeentevijver in Uffelte al een paar keer zo'n blauw juweeltje gehoord of in een flits gezien. Ook zijn er verschillende zichtmeldingen uit de directe omgeving van de Oude Vaart tussen Dwingeloo en Havelte. Het is daarom best mogelijk, dat de ijsvogel in het winterhalfjaar in Zuidwest-Drenthe minder zeldzaam is, dan wordt aangenomen.

Ik kan mij levendig voorstellen, dat zo'n visetend vogeltje na een paar goede vangsten letterlijk zijn maag er van vol heeft, en een flinke tijd ergens op een stil, verborgen hoekje zit "uit te buiken". Zelfs een vogel met zulke schitterende en opvallende kleuren zal dan voor ons onzichtbaar blijven. Het lijkt mij daarom niet onmogelijk, dat wij in de meeste gevallen alleen die ijsvogels te zien krijgen, die last hebben van een rammelende maag. Deze vogels zijn immers wel gedwongen uit de beschutting te voorschijn te komen en ergens zichtbaar langs de waterkant op visvangst uit te gaan.

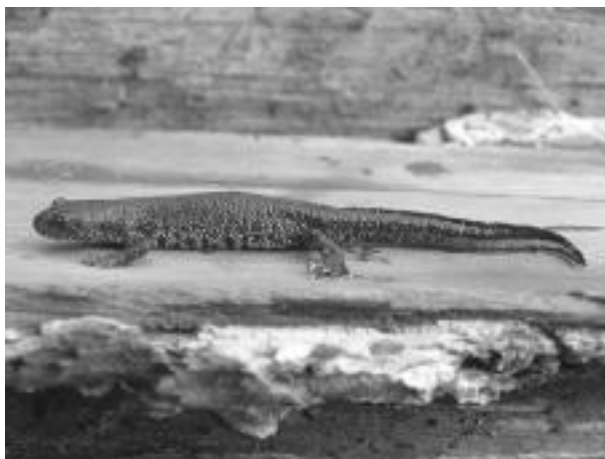
Wij hopen ze daarom nog vele jaren als welkome wintergasten rond onze vijver te mogen verwelkomen. En dat ze daarbij zich vergrijpen aan onze visjes of aan de door de wet zwaar beschermde kikkerlarven, zal ons een zorg zijn! Niet dan?

Ben Prins, Uffelte

Kamsalamander

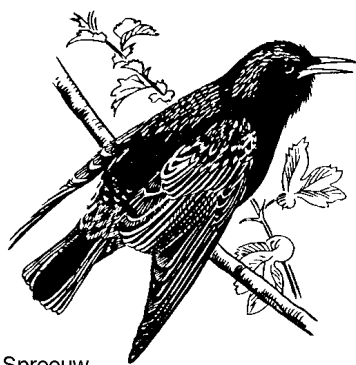
In Drenthe zijn drie soorten salamanders bekend. De Kleine watersalamander, Kamsalamander en de Alpenwatersalamander. Van de Vinpootsalamander zijn uit het verleden wel waarnemingen bekend maar recente waarnemingen zijn er niet. De Kleine watersalamander is de meest algemene in Drenthe. De Alpensalamander is een soort die bij ons niet van nature voorkomt maar door mensen zijn meegenomen en waarschijnlijk zijn uitgezet. De Kamsalamander is een soort die verspreid in Drenthe wel is waargenomen maar waarvan de bekendste vindplaatsen in de omgeving van Havelte liggen. In het Dwingelderveld werd deze soort weinig aangetroffen. Toch lijkt hij met een opmars bezig. Steeds vaker zijn er meldingen van deze salamander. Zo heb ik zelf de eerste gezien toen een onderzoeker van de universiteit uit Nijmegen een stuk hout omdraaide en er één onder zat. De tweede fietste mijn vrouw bijna overheen op het fietspad bij de schaapkooi Achter 't zaand. Ook Diet had deze soort al onverwacht bij haar in de vijver. Dit jaar heb ik meerdere

exemplaren gezien. Een onderzoek toonde aan dat er in het Dwingelderveld meerdere vindplaatsen zijn. In een ven op het Noordenveld lagen de resten van door reigers opgepikte Kamsalamanders. Een melding van de badmeester van het zwembad met de mededeling dat hij een aantal grote donkere salamanders uit het voetenbadje had gehaald betekende weer een nieuwe vindplaats. De badmeester had dit jaar al een stuk of zes van deze salamanders uit het zwembad gehaald. Wel was de oude ijsbaan, vlak bij, ook al een bekende locatie. Diet heeft daar met de Snuffelklup ook één opgevisst. Het toppunt was het exemplaar vlak bij de deur van mijn kantoor. Ze komen zich zelf al melden. Een soort die waarschijnlijk voor een deel over het hoofd gezien maar die met een opmars bezig is gelet op het aantal waarnemingen van de laatste tijd. Er zijn verschillende mogelijkheden om salamanders te monitoren en 'met vergunning' te vangen. Zo zijn het schepnet, amfibieënfuik en het zoeken onder stukken hout de beste methoden.

Kamsalamander

De Spreeuwenboom

Spreeuw

Ongeveer 10 jaar geleden plantten de achterburen een kersenboom. Nu is het een boom geworden die in de Betuwe niet zou misstaan. Aan een dergelijk boom zitten diverse kanten. In de herfst laat hij een vracht aan bladeren vallen, maar daar hebben we eigenlijk niet zoveel last van. In het voorjaar staat hij prachtig in bloei. Na de bloei lijkt het soms wel of het sneeuwt als de kroonblaadjes door de wind de wereld in worden geblazen. Dan beginnen de kersen te groeien. Ze worden niet zo heel erg groot maar ze zijn er wel mas-

saal. Dan begint het feest voor de vogels. Amper rood gekleurd weten ze de vruchten te vinden. Merels, duiven en ook honderden spreeuwen. 's Ochtends komen ze al kwetterend aangevlogen en komt de boom tot leven. Dat feest gaat dagen door totdat de boom plotse-ling kaal is geworden. Dan keert de rust weer en kan de houtduif ongestoord broeden en kunnen wij de pitten bij elkaar vegen. Elk jaar een mooi moment hoe de boom per seizoen ver-anderd en tot leven komt. En of de buren kersen eten? Ik betwijfel het.

Jacobskruiskruid als waardevolle wilde plant

Inleiding

Jacobskruiskruid is een inheemse wilde plant die, vanwege het minder intensieve maaibeheer van bermen, op steeds meer plaatsen in Drenthe voorkomt. Afgelopen zomer heeft Jacobskruiskruid de gemoederen behoorlijk verhit. In kranten en tijdschriften verschenen vele negatieve berichten over de dodelijke giftigheid van 'de gele moordenaar' na consumptie door paarden, koeien en schapen. Is Jacobskruiskruid werkelijk zo gevaarlijk? Moet het, zoals boeren en paardenliefhebbers beweren, met man en macht worden bestreden? Bioloog Edo van Uchelen zet hieronder de feiten voor u op een rijtje.

Gevaar voor het vee

Jacobskruiskruid is een middelhoge tot hoge tweejarige plant die vanaf eind juni tot september met fraaie gele bloemen bloeit. Jacobskruiskruid bevat alkaloiden en is bij consumptie door zoogdieren giftig. Zoogdieren, inclusief vee, zullen echter *nooit* van levend Jacobskruiskruid eten, ook niet zoals in de media wordt beweerd, als ze honger hebben. Ze zijn namelijk goed in staat het kruid te herkennen. Als Jacobskruiskruid in *gedroogde vorm* in het hooi terecht komt gaat de geur ervan verloren en zal de plant wel door koeien, paarden en schapen gegeten worden. De dieren worden niet meteen ziek van een plantje maar de alkaloiden hopen zich op in de lever en wanneer het vee later opnieuw van Jacobskruiskruid eet dan bestaat de kans dat de dieren ziek worden en bij een *voldoende hoeveelheid* kunnen ze op den duur aan vergiftiging overlijden. Voor zover mij bekend zijn er afgelopen zomer geen slachtoffers gevallen. De plant groeit vooral op zandige, droge en enigszins schrale plaatsen. Vaak is Jacobskruiskruid aan te treffen op plekken waar de bodem is verstoord door bijvoorbeeld graafwerkzaamheden. Jacobskruiskruid kan zich *niet* blijvend vestigen in bemeste weilanden of bermen waar meerdere keren per jaar wordt

Jacobskruiskruid — bloem en rozet

gemaaid. De plant zal zich ook *niet* blijvend vestigen in intensief beweidde en bemeste weilanden. Alleen in extensief beheerde bermen en natuur(ontwikkelings)gebieden krijgt de plant een kans. Het belangrijkste bij de bestrijding van Jacobskruiskruid is om te voorkomen dat de planten zaad vormen. Meerdere keren per jaar maaien en het

uittrekken van de planten zorgt er uiteindelijk voor dat de plant verdwijnt. Nadeel van de bestrijding van Jacobskruiskruid is dat de plekken waar de plant groeit ook gunstig zijn voor andere aantrekkelijke wilde planten zoals boerenwormkruid, duizendblad, knooppkruid, grote klis, wilde margriet, biggekruid en soms ook schaarse en bedreigde soorten als blauwe knoop en echte guldenroede. Al deze planten zullen door meerdere keren per jaar maaien van de groeiplek van Jacobskruiskruid uiteindelijk verdwijnen en daarvoor terug krijgen we nog meer gras....

Waardevolle inheemse plant

Rups van de Sint-Jacobsvlinder

de is de Sint-Jacobsvlinder waarvan de fraaie zebrarupsen vaak op de plant zijn aan te treffen. Het gaat niet goed met de dagvlinders in Nederland. Een van de mogelijke oorzaken is de schaarste van bloeiende planten in bermen. Jacobskruiskruid bloeit bovendien erg lang en geeft ook relatief veel nectar. Vrijwel alle inheemse dagvlindersoorten van Drenthe maken regelmatig gebruik van Jacobskruiskruid als nectarbron (Dijkstra et. al. 2003). Bermen met Jacobskruiskruid zijn vanwege de rijkdom aan insecten ook van belang voor verschillende soorten amfibieën, vogels en kleine zoogdieren, die van insecten leven.

Hetze tegen Jacobskruiskruid

Alleen al de constatering dat de zaden 'door de wind verspreid worden' leidt bij paardenliefhebbers en boeren tot de volstrekt onjuiste conclusie dat heel Drenthe op die manier eenvoudig van Jacobskruiskruid zal worden voorzien. Uit *wetenschappelijk onderzoek* is gebleken dat windverspreiding van zaden een moeizaam proces is waarbij nieuwe planten zich slechts zeer zelden verder dan 100 m vestigen (Mouissie, 2005). Verder wordt beweerd dat het vee ook van verse planten zal eten 'als het honger heeft'. Dit is volstrekt onjuist. Bovendien lijkt het me onwaarschijnlijk dat het vee honger krijgt want dan zou de bewuste boer of paardenliefhebber toch echt beter voor zijn dieren moeten zorgen....

Door paardenliefhebbers in het oosten van Drenthe is een

St. Jacobsvlinder

Natuurwerkdag op de Hoekenbrink*

actie gestart om voor Jacobskruiskruid een Provinciale verordening van verplichte bestrijding rond te krijgen (net zoals die ooit ook heeft bestaan voor akkerdistels). Dit zal in de praktijk betekenen dat *alle* Drentse bermen al in juni zullen moeten worden gemaaid. De gevolgen voor Jacobskruiskruid en de overige aanwezige wilde planten en de daarvan afhankelijke vlinders en insecten zijn dramatisch: de bermen zullen nog verder vergrassen en de nu al schaarse bloeiende wilde planten zullen nagenoeg geheel verdwijnen. De gevolgen voor de dagvlinders laten zich raden: die zullen op termijn gewoon uitsterven.

De hetze tegen Jacobskruiskruid heeft er al voor gezorgd dat de grote terreinbeherende instanties (SBB, Natuurmonumenten en Het Drentse Landschap) 'eieren voor hun geld kiezen' en de plant al *vrijwillig bestrijden* op plaatsen waar *de kans bestaat* dat de plant zich uitzaait in het agrarisch gebied met koeien, paarden of schapen.

Referenties

Weeda et al. 1991. *Nederlandse oecologische flora. Deel 4, p.103-104.*

Dijksta et al. 2003. *Dagvlinders in Drenthe. Uitgeverij Publique / Vlinderwerkgroep Drenthe*

Mouissie, M. 2005. *Grote grazers als grote zaaiers in natuurgebieden. De Levende Natuur 106 (5): 218-219*

Een grote stoere kerel met een veiligheidsjasje aan rijdt het parkeerterrein van de Hoekenbrink op. Hij wordt gevolgd door tweentwintig jongens en meisjes van de scouting Schultegroep uit Diever, het zijn de scouts.

Zij worden welkom geheten door Landschapsbeheer Drenthe en de IVN Westerveld.

Er wordt vandaag gewerkt in de natuur. De natuur in Nederland wordt te eenzijdig als we af en toe niet een handje helpen. Zo ook op de Hoekenbrink.

De scouts en IVN leden gaan de opslag van jonge bomen uit de heide trekken. Als de boompjes te sterk zijn geworteld wordt de steekschop of een zaag gebruikt. Vorig jaar is op deze zelfde locatie een gedeelte bewerkt.

Je kunt de grens met het onbewerkte deel heel goed zien.

Enthousiast worden handschoenen en zagen aangepakt. De koeien staan voor het hek, nieuwsgierig als deze beesten zijn. Bij het aanstormen van de grote groep vrijwilligers op hun terrein verdwijnen met snelle pas naar beschutte plekken. De jeugd waaert uit over het terrein en begint al her en der aan jonge boompjes te trekken.

Je merkt direct te maken te hebben met jonge mensen die veel in de natuur zijn. Ze herkennen bomen en planten, zien sporen van reeën en de koeien.

Een groep van acht loopt helemaal naar het afgegraven deel (de rijke bovenlaag is ver-

wijderd). Op deze plaats moet er weer heideontwikkeling mogelijk zijn. Maar er staan veel jonge Douglassparren in de directe omgeving. Deze moeten worden verwijderd anders vormen deze weer zaad en vormen bos in plaats van heide.

En bos van dit soort bomen is vaak zeer arm aan natuurwaarden.

Na een uur hard werken was er iets te drinken. Al snel verwijderden de groepjes zich weer over het terrein. Op veel plaatsen zie je al hoge verzamelplaatsen van jonge boompjes ontstaan. Vol van competitiedrang beoordelen ze elkaars hopen. Tegen de middagpauze werd de drang steeds groter om ook de ervaring en kennis opgedaan met kleine boompjes nu eens op een iets groter exemplaar uit te proberen.

Twee jongens met een scouting houthakkerscertificaat namen de leiding en zorgden voor veiligheid en zorgvuldig oordelen op de manier van zagen om de boom op de juiste plek te laten vallen. De beugelzagen waren aan de kleine kant dus de laatste centimeter moest er worden geduwd. De grote stoere man was niet alleen voor de gezelligheid meegekomen, hij bracht zijn stevigheid in stelling en de spar viel.

We konden deze vriendelijke man wel waarderen, hij had namelijk voor alle aanwezigen brood met beleg meegebracht. Sommigen konden niet pauzeren, met de boterham in de hand werd de spar van takken ontdaan.

Toen er een enkele den werd gezaagd kwamen zij tot de ontdekking dat deze een "roestplaats" is van uilen, mogelijk een ransuil. De braakballen onder de boom zijn verzameld voor nader onderzoek.

De uitgezaagde wig is weer op z'n plaats gedrukt en de grove den is behouden.

Al met al dus nuttig werk gedaan en ook nog geleerd van wat je zag en hoorde.

Voor alle deelnemers was duidelijk dat deelname aan de Natuurwerkdag 2006 (4 november) in de agenda moet.

Als vrijwilliger heb ik genoten van het buiten zijn, het werken aan een duidelijk doel en vanwege het enthousiasme van de jeugd.

Een IVN-lid.

*) De Hoekenbrink ligt aan de Bosweg nabij Oude Willem (Westerveld)

Korte paddestoelencursus

Op 28 september 2005 kwamen ± 20 personen in Overentighe te Dwingeloo bijéén om hun kennis te vergroten/op te frissen over paddestoelen.

Onder leiding van docent Ernst Mols werden wij, aan de hand van door de cursisten en de docent verzamelde paddestoelen, ingewijd in de geheimen van deze fascinerende verschijningen in de natuur. Ook op deze avond kregen de cursisten de gelegenheid om de geïllustreerde Paddestoelen encyclopedie van Gerrit J. Keizer te kopen. Hiervan werd een dankbaar gebruik gemaakt.

Op 8 oktober 2005 hadden wij onder leiding van Ernst Mols een paddestoelenpracticum in de omgeving van het informatiecentrum van het Nationaal Park te Lhee. In de directe omgeving van het informatiecentrum kregen wij een groot aantal paddestoelen te zien. Waaronder een aantal heel

bijzondere paddestoelen.

Op 15 oktober 2005 kwamen wij voor een paddestoelenpracticum te samen in de Anserdennen. In de omgeving van het theehuis werden wij door onze docent Wil Pannekoek verwelkomd. Op zijn eigen kenmerkende wijze van doceren, liet Wil ons kennismaken met hele kleine fragiele paddestoelen waar wij dagelijks aan voorbij lopen en die door ons dan ook nauwelijks worden opgemerkt. Aan de hand van de door Wil gemaakte indeling van de paddestoelen: **opruimers, samenwerkers, moordenaars**, vonden wij met behulp van de genoemde paddestoelen encyclopedie de hieronder vermelde paddestoelen. Op de aangegeven blz. van de encyclopedie staan ze vermeld.

A = opruimer B = samenwerkers, C = moordenaar

Trichopeziza sulphurea - Zwavelgeelfranjekelkje	A	
Auriscalpium vulgare – Oorlepelzwam	A	blz. 106
Mycena galopus – Melksteelmycena	A	blz. 197
Gymnopilus sapineus – Dennenvlamhoed	A	blz. 225
Trychaptum abietinum – Paarse dennezwam	A	blz. 121
Sterum hirsutum – Gele korstzwam	A	blz. 98
Stereum gausapatum – Eikebloedzwam	A	blz. 98
Stereum sanguinolentum – Dennebloedzwam	A	
Psathyrella corrugis – Sierlijke franjehoed	A	
Psathyrella candolleana – Bleke franjehoed	A	
Mycena galericulata – Helmmycena	A	blz. 196
Coprinus comatus – Geschubde inktzwam	A	blz. 253
Comprinus lagopus – Hazepootje	A	blz. 255
Baeospora myosura – Muizestaartzwam	A	blz. 193
Mycena pura – Gewoon elfenschermpje	A	blz. 196
Melanoleuca polioleuca – Zwartwitte Veldridderzwam	A	blz. 174
Collybia butyracea – Botercollybia	A	blz. 181
Mycena leptcephala – Stinkmycena	A	
Merulius tremellosus – Spekzwoerdzwam	A	blz. 94
Clitocybe clavipes – Knotsvoettrichterzwam	A	blz. 177
Mycena acicula – Oranje dwergmycena	A	blz. 199
Psilocybe fascicularis – Gewoon zwavelkopje	A	blz. 244
Nectria cinnabarina – Gewoon meniezwammetje	A en C	blz. 77
Laccaria amethystina – Amethistzwam (rodekoolzwam)	B	blz. 180
Scleroderma areolatum – Kleine aardappelbovist	B	blz. 146
Lactarius theiogalus – Rimpelende melkzwam	B	
Russula fragilis – Broze russula	B	blz. 211
Boletus erythropus – Gewone heksenboleet	B	blz. 271
Russula nigricans – Grofplaat Russula	B	blz. 212

Dennenvlamhoed

Geschubde inktzwam

Knotsvoettrichterzwam

Korte paddestoelencursus

Hebeloma crustuliniforme – Radijsvaalhoed	B	blz. 231
Russula ochroleuca – Geelwitte Russula	B	blz. 212
Scleroderma citrinum – Gele aardappelbovist	B	blz. 148
Lactarius quietus – Kameelkleurige melkzwam	B	blz. 207
Paxillus involutus – Gewone krulzwam	B	blz. 269
Laccaria bicolor – Tweekleurige fopzwam	B	blz. 181
Russula coerulea - Papilrussula	B	blz. 210
Boletus Badius – Kastanjeboleet	B	blz. 271
Hypomyces chrysospermus – goudgele zwameter	B	blz. 14
Boletus chrysenteron – Roodsteelfluweelboleet	B	blz. 272
Armillaria ostoyea – Sombere Honingzwam	C en daarna A	blz. 167
Ganoderma lipsiana – Platte tonderzwam	C	blz. 132
Asterophora lycoperdoides – Poederzwamgast	C	blz. 203

Gewone heksenboleet

Er zit mot in de pitrus

Er zullen weinig personen in onze omgeving wonen, die nog nooit een pitrus hebben gezien. Overal duikt deze donkergroene, bossige, taaie sprietenplant met zo'n tien tot vijftien centimeter onder de top trosjes lichtbruine bloemen op in het grasland, langs wegbermen, in open en nattige bossen, tot in onze tuinen toe.

Pitrus is een plant met een uitgesproken voorkeur voor een zure bodem met een wisselende waterstand, een regelmatige verstoring, en een lichte verontreiniging door bemesting. Wij vinden pitrus dan ook algemeen langs karresporen, looppaden van mens en vee, greppelranden, waar na het schonen het plantenmateriaal langs de greppelrand blijft liggen,

langs venen met een kapmeeuwenkolonie of aanvoer van vermest oppervlaktewater, en op verstoorde, voedselarme en zure grond.

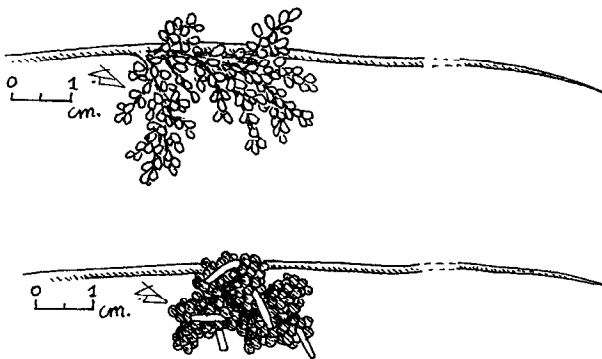
Door de taaie, stevige stengels wordt pitrus niet snel platgelopen. Bovendien eten grote grazers niet graag de harde voedselarme sprieten, zodat de planten, als zij zich eenmaal hebben gevestigd, niet snel meer verdwijnen. Hierdoor kunnen ze in onze tijd een plaag gaan vormen in natuurgebieden, maar vroeger werd pitrus juist door deze eigenschappen erg gewaardeerd als grondstof voor de mattenvlechterij, die in onze omgeving wijd verbreid was (denk aan de Genemuider matten!).

Bovendien is het een plant, waar "pit" in zit. Dit kan snel worden vastgesteld door in een stengel te knippen: deze is moeilijk samen te drukken. Als je een stengel bij de grond los trekt en daarna voorzichtig in het midden doorbreekt, komt bij behoedzaam trekken de witte kern te voor-

schijn, die in het verre verleden met schapenvet doordrenkt werd gebruikt als lampenpit. Vandaar de naam "pitrus".

Aan het einde van de zomer ontwikkelen zich in de bevruchte bloemen de bruine zaaddoosjes, waarin het bijzonder fijne zaad in is opgeborgen, dat eenmaal in de grond terecht gekomen lang zijn kiemkracht bewaart. In deze periode kunnen wij kleine wittige of bruinige, vijf tot acht millimeter lange buisjes tussen de zaaddoosjes zien uitsteken. Ze zijn absoluut niet zeldzaam, en komen vrijwel overal voor, waar veldjes pitrus staan. Opvallend zijn ze niet, maar heb je ze eenmaal ontdekt en een "zoekbeeld" opgebouwd, dan zijn ze niet moeilijk te vinden.

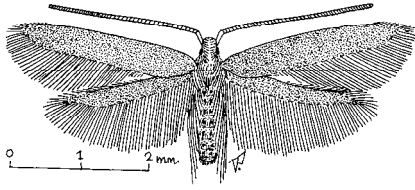
Als de buisjes met een vergrootglas van dichtbij worden bekeken, is duidelijk te zien, dat het buisje vlak bij de zaaddoosjes van de pitrus wat ombuigt en tot iets voorbij de knik overdekt is met kleine, meestal bruingekleurde korreltjes. De korreltjes vormen restanten van het pitrietzaad, dat door het diertje in het buisje is opgegeten. Aan het uiteinde is het buisje tot drie platte randen samengeknepen: de anale kleppen, die langs de gerafelde rand open zijn. Vanaf deze randen en de samengeknepen deuken er

Pitrus. boven: in bloei; onder in zaad

Er zit mot in de pitrus (2)

tussen lopen een zestal kantige richels tot over de helft van het buisje.

Sterk vergroot bovenaanzicht van het motje van een zakmineerder

In het uit fijn spinsel bestaande kokertje bevindt zich een rupsje van een dwergmotje, een "micro", zoals deze kleine vlindertjes worden genoemd. Het is een van de bijna honderd soorten zakdragende mineerders van het geslacht *Coleophora*, die in ons land voorkomen. Waarschijnlijk gaat het in alle gevallen om *C. glaucicolella*, de juncuszakmineerder, een soort, die niet alleen op pitrus, maar ook op enkele andere soorten rus (= juncus) gevonden kan worden. Bij de meeste soorten van dit geslacht spinnen de rupsjes een beschermend kokertje om zich heen, van waaruit zij bladweefsel, of in ons geval zaad, weg eten. Vaak wordt het spinsel geheel of gedeeltelijk gecamoufleerd met blad- of zaadresten.

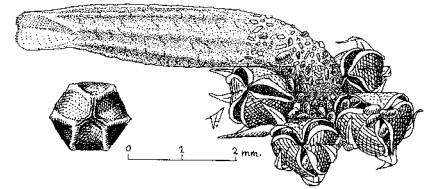
De meeste mineerders eten het zachte weefsel weg tussen de onder- en bovenkant van een blad. Al etend maken zij daarbij zij een mineergang of een mineervlek, waarin de uitwerpselen verspreid of in rijtjes worden achtergelaten. Bij de zakdragende mineerders blijft het rupsje echter gedeeltelijk in het kokertje, en eet vandaar uit een rondachtige vlek in het weefsel tussen de bladoppervlakken weg. In het midden van zo'n vlek bevindt zich dan ook een klein, rond gaatje, waar omheen het zakje is vastgesponnen. De uitwerpselen worden door het rupsje via de anale kleppen van het kokertje naar buiten geloosd, en komen zodoende nooit in het plantenweefsel terecht.

Heeft een zakdragende mineerder een stukje uit het blad weggeten, dan maakt het z'n kokertje los en wandelt met kokertje en al naar een andere plekje, om daar opnieuw het weefsel weg te eten. Eenmaal volgegeten verpopt het rupsje zich in het vastgesponnen kokertje. Ook de zaadetende juncuszakmineerder verplaatst zich regelmatig, voor ze zich tussen de zaaddoosjes vastzet en verpopt. Tussen de pitruspollen doorlopend, zal je zodoende zowel lichtgekleurde kokertjes kunnen

vinden, waarbinnen het rupsje zich nog niet heeft verpopt, en donkere kokertjes met een pop er in.

Ook na het verlaten van de pop blijven de kokertjes nog een lange tijd aan de zaaddoosjes vastzitten, tot ze uiteindelijk door weer en wind verdwijnen. Daarom zal een winterwandeling door een pitrusveld, waarin de restanten van de bloemtrosjes nog herkenbaar zijn, heel waarschijnlijk nog een flink aantal kokertjes van de juncuszakmineerder kunnen opleveren. Misschien is het een idee om mensen tijdens een excursie in dit deel van het jaar naar deze kokertjes te laten zoeken.

Ben Prins, Uffelte

Sterk vergroot zijaanzicht van het kokertje van een juncuszakmineerder (boven) en het topstuk met anale openingen (linksonder)

Natuur dichtbij (door Jan Arends)

Poezen en katten

Het afgelopen voorjaar werden in onze omgeving tot grote ergernis van mij en onze buurtgenoten veel vogelnestjes met jonge vogels geplunderd door katten.

Naar aanleiding hiervan heb ik voor me zelf een indeling gemaakt in poezen en katten.

Gierzwaluw.

Plotseling zagen wij in september een aantal gierzwaluwen rond ons huis cirkelen. Zij waren schijnbaar op verkenning uit voor nieuwe nestgelegenheid. Een aantal huizen in onze omgeving zijn bedekt met dakpannen waar de nodige ruimte onder is waar vogels kunnen nestelen.

Wij zagen enige gierzwaluwen op een gegeven moment on-

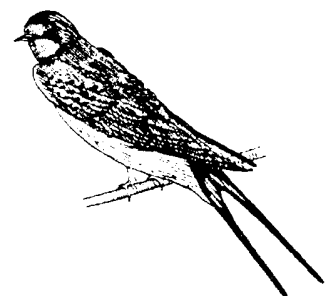
Poezen: zijn dieren die op het eigen erf blijven doordat ze aangeliend zijn of niet het jachtinstinct hebben om andere dieren te doden.

Katten: zijn dieren die van de eigenaren de vrijheid krijgen om op strooptocht te gaan in een eigen jachtgebied. En dat eigen jachtgebied strekt zich uit tot ver in de omgeving.

Uit een onderzoek is gebleken dat een kat uitgerust met een zender in één nacht ± 25 km heeft afgelegd.

Het zou mij en veel andere vogelbewonderaars veel waard zijn wanneer de kattenhouders in het voorjaar hun katten gaan omvormen.

der de dakpannen verdwijnen waar normaal spreuwen nestelen. Nu maar hopen dat ze volgend voorjaar zich in onze omgeving gaan vestigen.

Gedicht

Dit gedicht van Nijhoff maakte deel uit van de eindopdracht voor de Natuurgidsencursus van Sanne van Gernerden, Jeannette Heun en Ellen Teijgeler.

Heb je zelf gedichten of suggesties voor gedichten over de natuur, stuur ze dan aan de redactie van de Adder.

De Wolken (Martinus Nijhoff)

*Ik droeg nog kleine kleeven, en ik lag
Lang-uit met moeder in de warme hei,
De wolken schoven boven ons voorbij
En moeder vroeg wat 'k in de wolken zag*

*En ik riep: Scandinavië, en: eenden,
Daar gaat een dame, schapen met een herder-
De wond'ren werden woord en dreven verder,
Maar 'k zag dat moeder met een glimlach weende.*

*Toen kwam de tijd dat 'k niet naar boven keek,
Ofschoon de hemel vol van wolken hing,
Ik greep niet naar de vlucht van 't vreemde ding
Dat met zijn schaduw langs mijn leven streek.*

*Nu ligt mijn jongen naast mij in de heide
En wijst me wat hij in de wolken ziet,
Nu schrei ik zelf, en zie in het verschiet
De verre wolken waarom moeder schreide-*

Puzzle

De omschrijvingen zijn licht cryptisch van aard; als hulp geldt dat dezelfde cijfers ook dezelfde letters voorstellen. In de gemarkeerde kolom verschijnt de naam van een koudbloedige.

A	1		2		6	3				
	B		4			3				
C	5				7		4			
D	4	6								
	E			3						
F		8			11		2			
	G	10			2	8				
H	11		3							
I	9		11			10				
	J				8		2			9
K	11				9	8				
L	1					2				3
M			10			7				1

- A) gelovige vogel ??
- B) toepassing van apenstaart
- C) schijnselevende pier ??
- D) knagertje dat zeker een staartje heeft
- E) vis met fijn neusje
- F) hoefdier van stand
- G) hard werkend dier
- H) beplanting van duin en kruin
- I) die moet eerst over de dam
- J) stekelbloem voor blaffende viervoeter
- K) Bello's gerèn
- L) de hoogst gekroonde viervleugelige
- M) vogel met metalen vleugel

IVN Westerveld groene agenda

december

- 14 Dia/Film Avond
20.00u Overentinghe / Dwingeloo (IVN)
29 Midwinterwandeling
10.00u VVV Bosweg Diever

januari

- 8 Nieuwjaarswandeling 2006
14.00u Bezoekerscentrum Dwingelderveld in Ruinen

februari

- 4 Toer de Gans
09.00u Overentinghe / Dwingeloo (IVN)
15 Lezing Wieke Nieland: Nationaal Landschap Westenveld-Fulnaho
20.00u Dorpshuis Wapse

april

- 7-9 Weekendje weg van IVN-Westerveld naar Winterswijk
22 Zwerfvuil opruimen
09.00u Bij voorbeeld Huenderweg, nadere informatie volgt

In deze agenda zijn alleen de activiteiten opgenomen waar IVN Westerveld bij betrokken is.

Ook Natuurwerkgroep Diever, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Het Drents Landschap organiseren groene activiteiten.

- HDL = Het Drents Landschap
SBB = Staatsbosbeheer
DFW = Nationaal Park Drents-Friese Wold
DV = Nationaal Park Dwingelderveld
WRW = Werkgroep Ringslangen Westerveld
(secr. Diet Prinsen: 0521-598332)
WARD = Werkgroep Amfibieën en Reptielen Drenthe
NWG = Natuurwerkgroep Diever

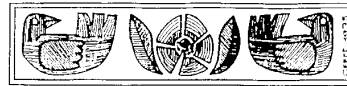
Met de **Natuurwerkgroep Diever e. o.** hebben we afgesproken hun activiteiten hier ook te publiceren. (Diverse IVN-ers zijn ook lid van de Natuurwerkgroep. Niet leden zijn ook welkom, al vraagt de Natuurwerkgroep soms een kleine bijdrage).

Tijdens de opmaak van deze Adder waren nog niet alle activiteiten bekend. De gegevens staan ook op internet: <http://go.to/natuurwerkgroep>

Ook Vogelwacht Uffelte e.o. heeft een activiteiten programma. Informatie hierover is verkrijgbaar via het secretariaat:

Parkamp 26, 7971 AM Havelte, tel. (0521) 341640

NATUURWERKGROEP

DIEVER EN OMSTREKEN

Hulst

Hulst

Redactieadres: Anserweg 7
7963 RE Ruinen
0522—47 02 04
ja.stekelenburg@wxs.nl

Retouradres: IVN – afd. Westerveld
p/a Brinkstraat 2
97981 BD Diever